

господарства можливо забезпечити харчову безпеку та належну якість продуктів.

Література:

1. Закон України «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів» від 06.12.2018 №2639-VIII. (із змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2639-19#Text> (дата звернення 24.07.2024).

2. Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» від 23.12.1997 №771/97-ВР (із змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 24.07.2024).

3. Закон України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» від 18.05.2017 № 2042-VIII (із змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19#Text> (дата звернення 24.07.2024).

МОВЛЕННЄВИЙ АКТ ОБРАЗИ ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ НАЛЕЖНІСТЮ В ЛІНГВІСТИЧНІЙ СЕМАНТИКО-ТЕКСТУАЛЬНІЙ ЕКСПЕРТИЗІ

Кондратенко Наталія,

*доктор філологічних наук, професор,
судовий експерт лабораторії психологічних,
мистецтвознавчих та інших досліджень*

Одеського наукового-дослідного інституту судових експертиз

Лінгвістична семантико-текстуальна експертиза одним із завдань має встановлення у змісті тексту інформації позитивного або негативного характеру щодо певної фізичної або юридичної особи та наявності в тексті, повідомленні, промові висловлювання образливого характеру щодо певної особи [1]. Наявність відповідної методики [2] визначає алгоритм дій лінгвіста-експерта, утім, не виключає певних труднощів під час інтерпретації окремих понять. Насамперед це стосується терміна «образ» як поняття лінгвопрагматики, тобто як номінації мовленнєвого акту. Загальноприйнятим в експертній практиці є опертя під час проведення лінгвістичних досліджень на лексикографічні джерела. У цьому випадку «Словник української мови» в 11 томах подає таку дефініцію: образ – це «1. Зневажливе

висловлювання, негарний вчинок і т. ін., що спрямовані проти когонебудь і викликають у нього почуття гіркоти, душевного болю. 2. Почуття гіркоти, досади, викликане в когонебудь чийсь зневажливим словом, негарним вчинком і т. ін.» [4, Т. 5, с. 561]. 3 мовознавчого погляду вимірювання «гіркоти, досади» становить певну проблему, тому під час проведення семантико-текстуальних досліджень експерти спираються на лексичну і граматичну семантику та стилістичні конотації. Зокрема наявність в словниках відповідних позначок: «стилістично-знижене», «зневажливе», «лайливе» тощо. При цьому мовленнєвий акт образи передбачає фіксацію негативної інформації, що здебільшого має лексичні мовні засоби вираження.

Зупинимось на групі лексем, що часто використовуються мовцями з метою висловлення образи на адресу співрозмовників, – етнінімах. Лінгвісти визначають етнініми як «будь-який неописовий (однослівний) номінант, що позначає людей за національною ознакою або за їх державною приналежністю» [2, с. 72]. При цьому назви осіб за національністю мають як нейтральну семантику (*француз, українець, англієць, італієць* тощо), так і негативно марковану (*жабоїд, макаронник, хохол* тощо). Обидві групи етнінімів використовуються у мовленнєвих актах образи. Нейтральні номінації з метою надання негативної оцінки представникам певної національності супроводжуються означеннями негативної семантики, напр.: **Вірменські гниди** відповідні за все! Знищимо цю недонацію! Оцінно марковані лексеми не потребують додаткових поширювачів для вираження інтенції мовця, напр.: *Я молюсь, щоб всі **украї** сиділи вдома, і ніхто не ліз с героїзмом; **Укропу** прилетіло*. В останньому випадку висловлювання містить лексему-фітонім «укроп», вжиту як зневажливу назву українців.

Вживання етнінімів нейтрального характеру є поширеним у мовленнєвих актах образи. Насамперед це стосується лексеми «євреї», що за тлумачним словником має значення: «Загальна назва народностей, які живуть у різних країнах і об'єднані спільністю походження від давньоєврейського народу, що населяв Палестину до перших століть нашої ери» [4, Т. 2, с. 494]. Здебільшого образа передбачає контекстуальну оцінку на позначення осіб цієї національності, напр.: *Це **євреї** в Умані. Якщо продати **цим тварям** ще і нашу землю, що тоді тут українцям робити?* Контекстуальний аналіз дає змогу простежити ототожнення етнініма «євреї» і іменника «тварь» (росіянізм – укр. тварина), що за словником в переносному значенні має позначку «просторічне, презирливе» та є номінацією негідної людини, тобто вживається як інвектива. На противагу нейтральній назві «євреї» етнінім «жид» має закріплене значення в словнику як

«1. заст. Те саме, що євреї. 2. Образлива назва євреїв» [4, Т. 2, с. 528]. У другому значенні словник фіксує образливу семантику вже в дефініції, тому вживання цієї лексики в тексті або висловлюванні свідчить про мовленнєвий акт образи за національною ознакою, напр.: *Це євреї, яких краще назвати жидами, все не нажруться; Значить, ресурси у нас всі приватні, кредити особистісні, але війна народна! Непогано жиди влаштувались на шії в росіян!* За умови лексикографічного тлумачення слова з негативно оцінною семантикою мовленнєвий акт однозначно кваліфікуємо як образу.

У випадку нейтральних номінацій ситуація потребує ґрунтовнішого пояснення. Так, етнізм «циган» не має в словнику жодних оцінних конотацій: «Цигани – народність індійського походження, що живе невеликими групами майже в усіх країнах світу; особи, які належать до цієї народності» [СУМ, Т. 11, с. 208]. Проте на лінгвопрагматичному рівні фіксуємо наявність оцінного компонента, оскільки останнім часом здійснюється заміна цього колись усталеного етнізму іншим – «роми». Зважаючи на це, вживання лексики «циган» в негативно оцінному контексті надає етнізму негативної семантики, напр.: *Начальник слідства тут у мусарні циган, який взагалі нічого не робить.* У наведеному висловлюванні актуалізовано стереотипне уявлення про ромів як про нероб, тому вживання лексики «циган» підпорядковано інтенції мовця висловити образу на адресу відповідної особи.

З метою висловлення образи вживають стилістично знижену лексику, що є номінаціями осіб за національною ознакою. При цьому негативна оцінка вже закладена в семантику лексики, напр.: *хохол, укр, укроп, піндос, пшек, фріц, чурка, айзер* і под. Переважно це жаргонна лексика, напр.: *Але піндоси сказали, і всі все підхопили.* У цьому випадку давній етнізм (первинно ним позначали греків) отримав переносне значення і вживається як стилістично знижена та образлива номінація американців.

Отже, в мовленнєвих актах образи одним із лексичних засобів вираження комунікативної інтенції мовця є етнізми – як нейтральної семантики, так і негативно оцінної. Такі мовленнєві акти, що містять образу за національною ознакою, доцільно аналізувати в семантико-текстуальних експертизах, підпорядкованих визначенню в тексті ознак розпалювання національної ворожнечі.

Література:

1. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затверджена наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 року № 53/5, зареєстрована в Міністерстві юстиції України 03.11.1998 року за № 705/3145. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98> (дата звернення: 01.08.2024).

2. Мельник Н. Етніми та способи їх репрезентації у сучасній лінгвістиці. *Лінгвостилістичні студії*. 2020. Вип. 39. С. 70–82.

3. Свиридова Л. В., Фраймович Л. В., Дідушок Н. Я. Методика лінгвістичних досліджень висловлювань образливого характеру у писемному мовленні Харків: ХНДІСЕ, 2016. 16 с.

4. Словник української мови в 11 томах. Київ: Наукова думка, 1970–1980.

ЗНАЧЕННЯ МИТНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ДЛЯ НАПОВНЕННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Корнева Тетяна,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного права
та галузевих дисциплін Навчально-наукового інституту права
Національного університету водного господарства
та природокористування*

Сірочук Ірина,

адвокат

Україна стрімко рухається до ЄС, імплементуючи і гармонізуючи національне законодавство, активно застосовуючи діджиталізацію при митному оформленні товарів і транспортних засобів, спрощуючи митні процедури, змінюючи нетарифне регулювання шляхом зменшення кількості дозвільних документів. Проте одна з головних форм митного контролю, а саме пост-аудит на етапі проведення митної експертизи потребують не тільки адміністративного, а й законодавчого врегулювання на сучасному етапі.

Загальновизнаний у ринковій світовій економіці принцип пост-аудиту, коли державні органи не втручаються у бізнес-процеси суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, а лише контролюють їх при виявленні ризикованих фінансових операцій на фінальному етапі, забезпечуючи фінансову безпеку держави, на жаль не у повній мірі дотримується в Україні при проведенні саме митної експертизи.

З початку війни економіка України функціонує в умовах безпрецедентних безпекових викликів, постійному руйнуванні агресором об'єктів цивільної, критичної інфраструктури, виробництв та